

Istnieje
od 1965

FORUM

N A J C I E K A W S Z E H I S T O R I E Ś W I A T A

nr 1 (1-12.01.2023)

Cena 12,99 zł (w tym 8% VAT)

TAJWAN CZEKA NA WOJNĘ
Syndrom oblężonej wyspy

JAKA CERKIEW...
... takie Bizancjum

GRY FUTUROLOGÓW
Zróbmy sobie apokalipsę

CHORA MEDYCYNĄ
Zarażać, żeby leczyć

SEZON NA PRZEŁOM
Laboratoria optymizmu

WALKA Z KURZEM
Ile warte funty kłaków?

AI, AI, AI!!!
Porozmawiaj z chatbotem

CHELSEA MANNING
Kobieta – tak,
pacyfistka – nie

FIDŻI NA WALIZKACH
Splywajmy, zanim nas zaleje

SKOK KANGURA
Obrobiłem sto banków

JAROSŁAW HRYCAK
Czy Bandera był nazistą?

ETRUSKI MIR
Zanim Rzym zbudowano

Co nam przyniesie Nowy Rok?

HAPPY
NEW YEAR

SEASON'S GREETINGS

PASZPORTY
POLITYKI
2022

30

Kto zostanie
laureatem?

Teatr

Kreator kultury

Film

Kultura cyfrowa

Muzyka popularna

Literatura

Sztuki wizualne

Muzyka poważna

Transmisja z wręczenia nagród
17 stycznia 2023 r. (wtorek) o godz. 20.15, telewizja TVN

polityka.pl/paszporty

facebook.com/paszportypolityki/

Partnerzy Główni

za'ks
sprzyjamy wyobraźni

POWERED BY
SEBASTIAN KULCZYK

Partner Strategiczny

storytel

Partnerzy Medialni

tvn

TOK

Partnerzy Kategorii

Teatr

Białystok

Kultura cyfrowa

InCredibles

Sztuki wizualne

Sopot

Film

Stowarzyszenie
Kujawski Pomorze

Uzgodnił
Kujawski Pomorze

Uzgodnił
Kujawski Pomorze

Fundacja
Europejska

Współfinansuje

Unia Europejska
Europejski Fundusz Regionalny

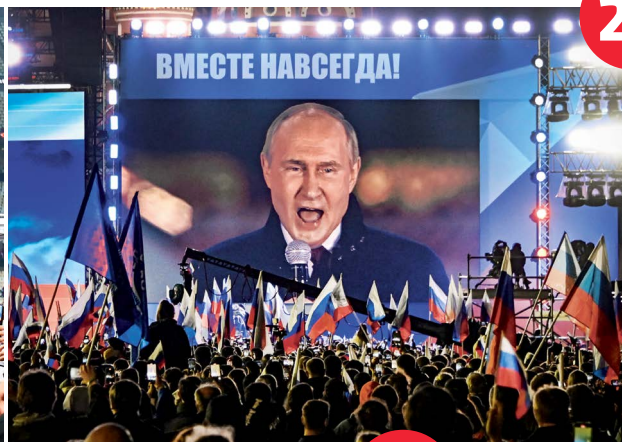
6 ROK W OBRAZACH

ECHA POLSKIE

18 Rozbiór Ukrainy?
Czym straszą Rosjanie

Król Leo
Znów najlepszy

17

WYDARZENIA

20 Tajwan.
Najniebezpieczniejsze
miejsce na Ziemi

Wróg Pekinu nr 1
Będzie ścigana

20

28 Rosjanie
Ale czy chrześcijanie?

Jane McGonigal
Jutro będzie...
futuro

32

PROGNOZY

24 Dokąd, Rosjo?
Gdy skończy się wojna...

28 Cerkiew z carem.
Nowa świecka religia

30 Atlantyki łączy. W NATO
jest więcej Europy niż w UE

32 Zabawa w przyszłość.
O pożytku z gier
symulacyjnych

34 Kto chce wirusa?
Tacy ochotnicy
to ratownicy

36 Genetyka i energetyka.
Dobre wieści
ze świata nauki

38 Pył zawsze był.
Co wiśi w powietrzu

40 Sztuczna inteligencja.
Prawdziwe zagrożenie?

Jens Stoltenberg
Nie lubi konkurencji

30

34

Badania prowokacyjne
Zaraźliwy przykład

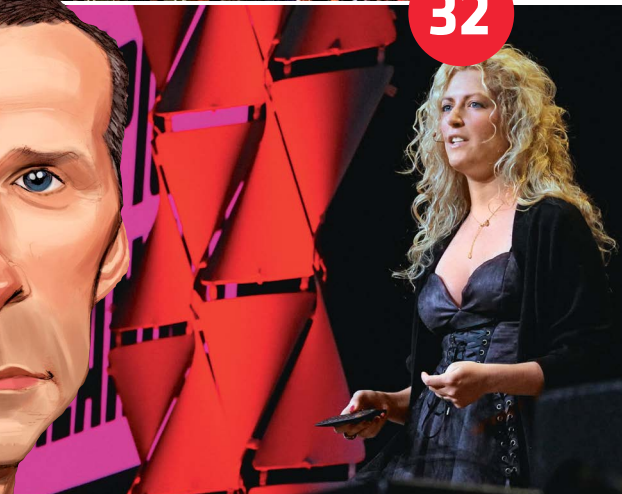

38

Cudów nie ma, jest brud
Znawca kurzu wymiata

PROFILE

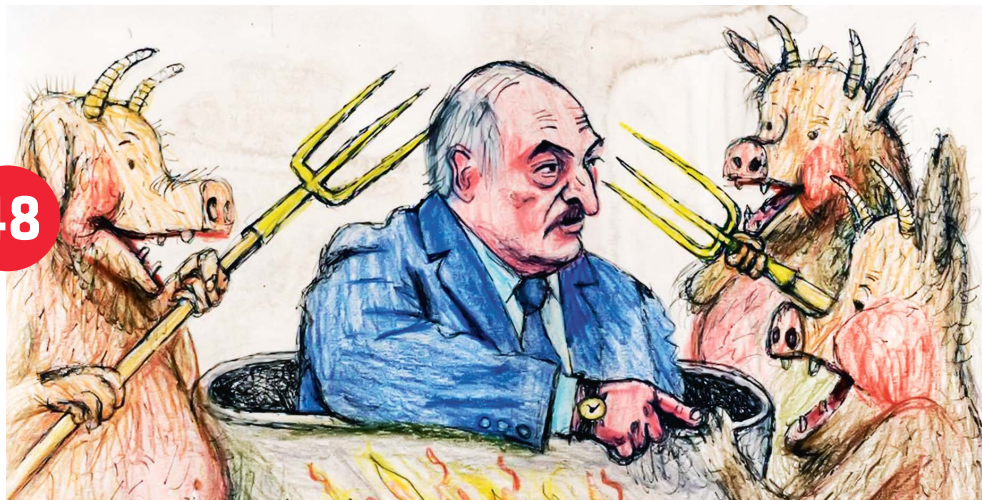
46 O nich się mówi:
Ewa Kaili
Deddy Corbuzier
Mercy Mutemi
Doug Ducey
Ekrem İmamoğlu

Blake Lemoine
Szaman informatyki

40

Karykatury bzdury ← **48**
Kim jest
Alosza Stupin?

LUDZIE

48 Igor Ponoczewny.
Rosyjski „Charlie Hebdo”

51 Chelsea Manning.
Nie potrzebujemy
demaskatorów,
lecz weryfikatorów

54 Lewis Capaldi.
Szkot nie skąpi hitów

Ocean ← **56**
za progiem
Akcja
Relokacja

68

→ **Hołodomor**
Głód pamięci

REPORTAŻ

56 Fidzi tonie.
Państwo
wyprowadzić!

FOTOSTORY

62 Zespół reprezentacyjny.
Gwiazdor K-popu
w kamaszach

OBYCZAJE

64 Kangaroo Bandit.
Największy
recydywista USA

72

→ **Zagadkowa
kultura**
Ofiara czarnego PR

HISTORIA

68 Skąd się wzięła Ukraina?
Zaczęli jak Szkoci,
skończyli jak Irlandczycy

72 Konkurenci Greków i Rzymian.
Wiemy więcej o Etruskach

Trydent ← **76**
Perła w dolinie

KOMPAS

76 Szus na południe.
Alpy Wschodnie i Górna Adyga

O tych krajach piszemy:

CHINY (s. 20) **FIDŻI** (s. 56) **FRANCJA** (s. 40) **IRAK** (s. 51) **NIEMCY** (s. 30, 38, 68)

POLSKA (s. 18, 68) **ROSJA** (s. 18, 24, 28, 30, 48, 68) **UKRAINA** (s. 18, 24, 28, 30, 48, 68)

USA (s. 30, 32, 36, 40, 48, 51, 64) **WIELKA BRYTANIA** (s. 34, 36, 54) **WŁOCHY** (s. 72, 76)

80 MIKROFORUM

Blaski i cienie Odrodzonej

Do kupienia
w kioskach i na
sklep.polityka.pl

Słuchaj także nowego podcastu
„POLITYKA o historii” na polityka.pl/podcasty

Zapraszamy na profil pełen historii:
<https://www.facebook.com/projekt pulsar/>

LUTY WIELKA BRYTANIA

Słodko-gorzki tort

Brytyjczycy zaczęli rok od święta. Oto 7 lutego 1952 roku młodzianka Elżbieta dowiedziała się, że została właśnie królową Zjednoczonego Królestwa i państw Wspólnoty Narodów. W okresie jej panowania nie da się wyróżnić prawie żadnego wspólnego mianownika – oprócz samej monarchini. Siedemdziesiąt lat później nie miała już sił brać udziału we wszystkich obchodach. A większość młodych respondentów w sondażach opowiedziała się przeciw monarchii. Czy to ostatni jubileusz w dziejach?

STYCZEŃ CHINY

Dobra mina do złej gry

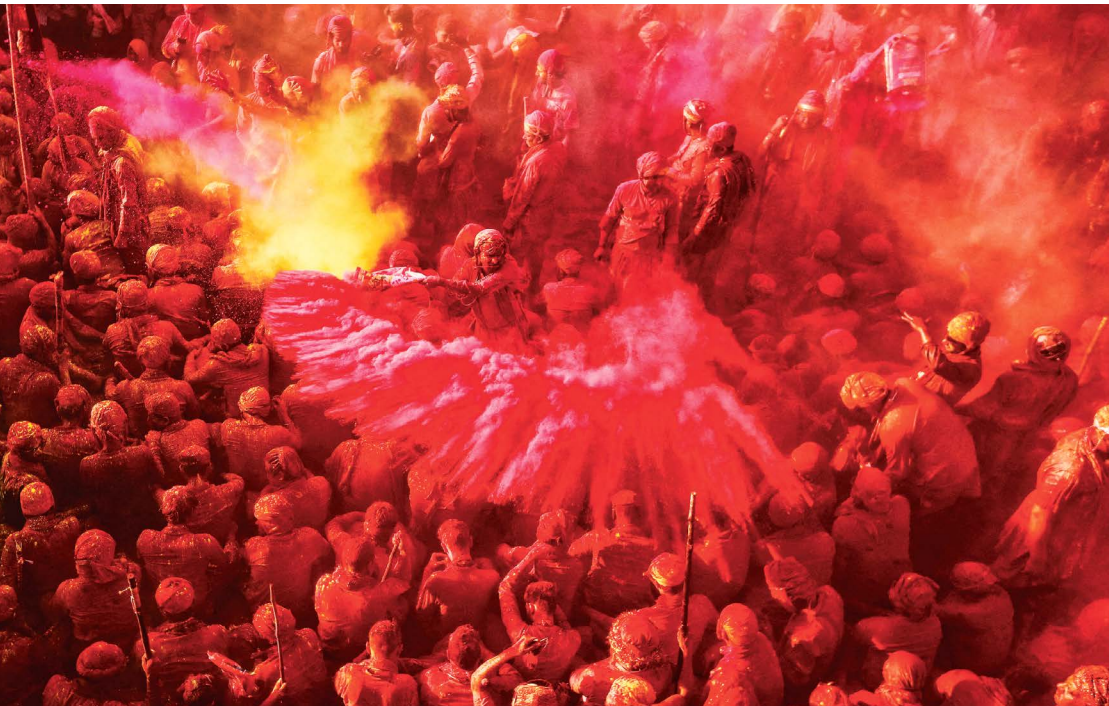
Kiedy mieszkańcy Chin śledzili z zapałem tchem zimowe igrzyska w Pekinie, nie zdawali sobie sprawy, że oglądają próbę generalną przepisów antycovidowych, które wkrótce poznają na własnej skórze. Odcięci od świata dziennikarze oglądali Pekin tylko z okien autobusów, sportowcy nie radzili sobie ze stresem i z frustracją. Jednak władze odtrąbiły sukces i zastosowały model zamkniętej pętli w całym kraju. Chińczycy wytrzymali tak kilkanaście miesięcy. Pod wpływem protestów władze szybko się wycofały się z najostrzejszych metod walki z pandemią.

LUTY ROSJA

Nie ma rozmowy

Przez pięć godzin prezydent Francji Emmanuel Macron dyskutował z Władimirem Putinem, próbując go ostrzec przed skutkami inwazji na Ukrainę. Nie robił samych groźnych min. Między wierszami oddawał Putinowi wschodni Donbas i obiecywał odcięcie Ukrainy od NATO. Jednak dla Władimira Władimirowicza było to już za mało, a defilady rosyjskich żołnierzy w Kijowie na Dzień Zwycięstwa Macron nie mógł mu obiecać. Plany inwazji 24 lutego już zaczęto wprowadzać w życie.

MARZEC INDIE

Puk, puk!
Kto tam?

Holi to pełne śpiewów oraz tańca hinduistyczne święto radości i wiosny, a jego najbardziej charakterystycznym elementem jest obrzucanie się kolorowym proszkiem lub polewanie farbami z wodą. W mieście Nandgaon na północy Indii odbywa się z tej okazji dodatkowa zabawa: miejscowi mężczyźni próbują się zasłaniać przed razami kobiet, które okładają ich wielkimi kijami.

KWIECIEŃ UKRAINA

Krwawy terror

Kiedy ukraińska armia odepchnęła najeźdźców spod Kijowa, rosyjskie oddziały uciekały w takim pośpiechu, że nie próbowały nawet ukrywać, jak wyglądały ich rządy na okupowanych terenach. W Buczy ciała związanych cywilów leżały na ulicy. Rosjanie urządzali łapanki, chodzili po domach, mieli listy proskrypcyjne. Kilka dni po wyzwoleniu miasta miejsca zbrodni obejrzał prezydent Wołodymyr Zełenski. Gruz i wraki rosyjskiego sprzętu usunięto. Dziury w asfalcie załatano, a dzieci ze zniszczonej szkoły uczą się w kontenerach. Nikt jednak nie zapomina o zbrodniach. Ukraińska prokuratura w samej Buczy prowadzi ponad 3,5 tys. śledztw.

KWIECIEŃ WŁOCHY

Sztuka degradacji

Przy okazji 59 Biennale Sztuki Współczesnej w Wenecji francusko-szwajcarski malarz Saype (właśc. Guillaume Legros) zaprezentował wielką barkę z biodegradowalnym obrazem „Beyond Walls”. Saype z wykształcenia jest pielęgniarzem, a karierę artystyczną zaczął od malowania na trawie. Farby przygotowuje sam według własnej receptury – z węgla, kredy, wody i białek mleka.

KWIECIEŃ FRANCJA

Wielkie porządki

W katedrze Notre Dame w Paryżu odbyła się modlitwa wielopiętkowa w trzecią rocznicę pożaru, w wyniku którego doszło do zawalenia się dachu oraz iglicy. Jednak na prawdziwe otwarcie trzeba jeszcze poczekać co najmniej do 2024 roku. Na razie rządzą tu niepodzielnie konserwatorzy zabytków, trwa odbudowa i renowacja. – Katedra reprezentuje francuską i europejską kulturę średniowiecza. To wspaniałe, że możemy brać udział w rekonstrukcji – mówią konserwatorzy. Nawet to, czego pożar nie zniszczył, zostanie odnowione. – Zajęliśmy się witrażami, które nie były czyszczone od 150 lat – wyjaśnia jeden z ekspertów.

MAJ UKRAINA**My z Mariupola**

W zakładach Azowstal zabarykadowali się ostatni obrońcy Mariupola oraz cywile, którzy uciekli przed rosyjską ofensywą. W maju – po 47 dniach oblężenia – obrońcy musieli złożyć broń. We wrześniu doszło do wymiany jeńców. Wielu – jak sierżant Mychajło Dianow – wróciło chorych i wychudzonych. Na jego leczenie Ukraińcy zebrali ponad 80 mln dolarów. W grudniu przeszedł operację w Stanach Zjednoczonych i odzyska pełnię władzy w ręce.

MAJ FRANCJA**No to wio!**

Jerzy Skolimowski otrzymał nagrodę jury festiwalu w Cannes za film „IO”. – Osiołki słyną z tego, że są głupie i uparte. Uparte – tak. Nawet bardzo. Ale głupie? Bynajmniej – mówi twórca, który pracował na planie z czterema identycznymi zwierzętami. – Miałem bardzo dziwne doznania, które nazwałbym poczuciem współistnienia.

CZERWIEC USA

Ostre cięcie

Sąd Najwyższy USA uchylił wyrok w sprawie Roe v. Wade, otwierając drogę do wprowadzania zakazów aborcji. W niektórych stanach możliwość usuwania ciąży zniknęła z minuty na minutę. – Właśnie dostałem wiadomość – oświadczył ze łzami w oczach pewien lekarz z kliniki w San Antonio w Teksasie pacjentkom czekającym na zabieg. – Odebrali wam prawo do decydowania o własnym ciele. Niestety, mam związane ręce. Mogę pójść do więzienia na całe życie i jeszcze zapłacić 100 tys. dolarów grzywny.

CZERWIEC EKWADOR

Dziw nad dziwy

Oto pierwsze w historii zdjęcie małego albinoska z gatunku żółwi stoniowych zamieszkujących wyspy Galapagos. Ten dzielny maluch, jeśli poradzi sobie w życiu, może osiągnąć nawet kilkaset kilogramów wagi.

LIPIEC USA

Gdy płoną lasy

Kalifornia zawsze zmagala się z ogniem, ale takich pożarów jeszcze nie notowano. W 2022 r. najgroźniejszy okazał się Oak Fire, czyli Dębowy Ogień. Szybko się rozprzestrzenił na większość okręgu Mariposa, zagrażając Parkowi Narodowemu Yosemite, gdzie rosną największe i najstarsze na świecie sekwoje. Tym razem strażakom udało się pokonać żywioł. Mniej szczęścia miały tysiące mieszkańców stanu, którzy musieli opuścić domy.

LIPIEC JAPONIA

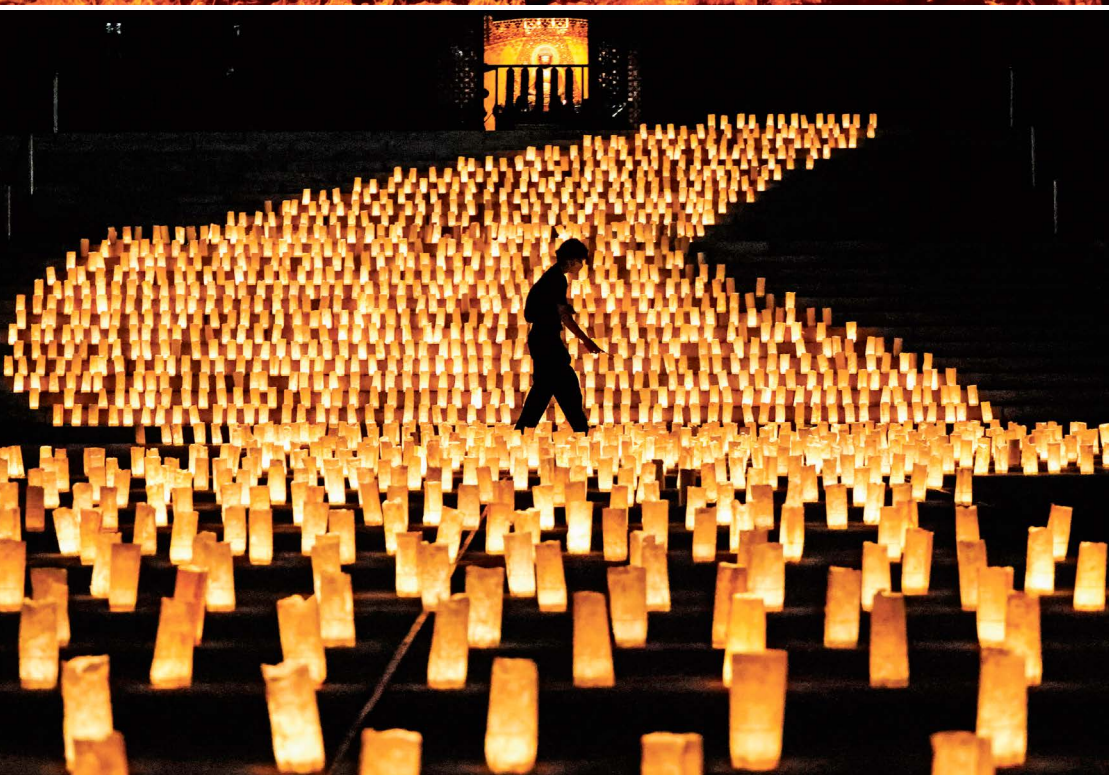
Weganie i Weganiki

Tanabata, Dwoje Kochanków, to popularne japońskie święto, wywodzące się jednak z tradycji chińskiej. Obchodzone jest każdego roku w chwili, gdy dwie rozdzielone Drogą Mleczną gwiazdy – Wega i Altair – znajdują się najbliżej siebie. Dla Japończyków to dzień, w którym spełniają się marzenia, szczególnie te miłosne. W całym kraju odbywają się festyny, trwają konkursy na najpiękniejsze stroje i dekoracje, tysiące lampionów tworzą Drogę Mleczną, a stroiki z bambusa oświetlone świeczkami spływają w dół japońskich rzek.

SIERPIEŃ CHINY

Nerka do dializy

Wyspa pagód na chińskim jeziorze Poyang została całkowicie odsłonięta. Ten największy w Chinach zbiornik słodkowodny zwany jest „nerką” ze względu na rolę, jaką odgrywa w regulacji przepływu rzeki Jangcy w centralnej prowincji Jiangxi (podczas wilgotnego zwykle lata przyjmuje wody powodziowe, których poziom cofa się jesienią i zimą). W roku 2022, gdy rekordowa fala upałów w całym dorzeczu trwała prawie trzy miesiące, jezioro skurczyło się znacznie wcześniej, i to zaledwie o 20 proc. tej powierzchni, co poprzedniego roku. Przyczyną są nie tylko upały i susza, lecz także rabunkowe wydobywanie piasku i budowa słynnej zapory Trzech Przełomów.

LIPIEC AUSTRIA

Satysfakcja

The Rolling Stones po raz pierwszy wyszli na scenę 60 lat temu, w 1962 roku. Do dziś zespół Micka Jaggera nie odpuszcza i porywa publiczność na koncertach, takich jak ten na wiedeńskim stadionie im. Ernsta Happela. Wydawało się, że Jagger zakończy rok w spokoju, jednak złożone przez muzyka na Twitterze życzenia „Merry Christmas” zmobilizowały do działania Krystynę Pawłowicz, która natychmiast zapytała, jak lider Stonesów śmie składać chrześcijańskie życzenia i czy aby na pewno był u spowiedzi. Na razie Pawłowicz-Jagger 1:0, ale czekamy na ciąg dalszy.

WRZESIEŃ WIELKA BRYTANIA

Kres epoki

96 salw armatnich (za każdy rok życia) doniosło światu o śmierci najdłużej w historii panującej monarchini. Elżbieta II zmarła 8 września na zamku Balmoral w Szkocji. Jeszcze na dwa dni przed śmiercią przyjęła rezygnację Borisa Johnsona i powołała Liz Truss na szefową rządu (najkrócej urzędującą, jak się okazało). W pogrzebie uczestniczyło ponad dwadzieścia koronowanych głów. Królowa została pochowana w kaplicy św. Jerzego na zamku w Windsorze, a jej następcą został Karol III, jej najstarszy syn.

WRZESIEŃ USA

Ziemia ognista

Lipcowe pożary nie oznaczały końca plag, które nawiedziły Kalifornię. We wrześniu żywioł uderzył ponownie. Mosquito Fire strawił obszar o powierzchni prawie 15 tys. hektarów. Są informacje o ofiarach śmiertelnych. Nieco wcześniej w pobliżu miasta Hemet spłonęło ponad 11 tys. hektarów i ewakuowano setki ludzi. Od początku września termometry w Sacramento codziennie wskazywały co najmniej 37,8 stopni Celsjusza, a w wielu miejscach temperatura znacznie przekraczała 40 stopni.

PAŹDZIERNIK KUBA

Słowa na wietrze

Huragan La Coloma uderzył w Kubę z prędkością ponad 200 km/h. Spustoszył zachodnią część wyspy, mniej uczęszczaną przez turystów, oszczędzając Hawanę. Na prowincji straty okazały się ogromne, tylko cudem ofiar śmiertelnych było raptem kilka. Zniszczeniu uległo 40 proc. plantacji bananów i niewiele mniej upraw tytoniu. Atak żywiołu trwał kilka dni, potem huragan ruszył w stronę wybrzeża USA, a mieszkańcy wyspy przystąpili do usuwania zniszczeń, tak jak ten nauczyciel na zdjęciu, próbujący wysuszyć ocalałe podręczniki.

LISTOPAD INDONEZJA

Koszmar na Jawie

Trzęsienie ziemi o sile 5,6 stopni w skali Richtera dotknęło dystrykt Cianjur na indonezyjskiej wyspie Jawa. Zawaliły się budynki w okolicznych miastach i wioskach, grzebiąc pod gruzami co najmniej 271 osób, w tym wiele dzieci. Po pierwszym uderzeniu w kolejnych dniach nastąpiło co najmniej 160 wstrząsów wtórnych. Ponad 60 tys. mieszkańców zostało bez dachu nad głową. Mowa o jednym z najgęściej zaludnionych obszarów Ziemi, stąd tak tragiczny bilans kataklizmu.

GRUDZIEŃ KATAR

W imię Mahsy

Co najmniej 50 osób zginęło w wielotygodniowych zamieszkach, jakie ogarnęły Iran od września po zabiciu przez policję obyczajową Mahsy Amini. Ulicami miast przeszły wielotysięczne manifestacje. Najpierw brutalnie je tłumiono, po czym ajatollahowie ustąpili, zapowiadając liberalizację prawa i likwidację bojówek. Na razie nic takiego nie nastąpiło, a demonstracyjny gest irańskiej reprezentacji i części kibiców na mundialu w Katarze dał asumpt do kolejnych wystąpień na rzecz praw kobiet i liberalizacji prawa w islamskiej republice.

GRUDZIEŃ ANTARKTYDA

Nazywamy się
Milion

Tysiące pingwinów sfotografowano pod koniec roku na Desolation, jednej z Wysp Crozeta, należących do Francuskich Ziem Południowych i Antarktycznych. Są one domem dla czterech gatunków tych ptaków. Najwięcej żyje tam pingwinów złotoczubych (co roku rozmnaża się dwa miliony par) i królewskich (700 tys. tamtejszych par to połowa światowej populacji). Spotkać też można ssaki, foki futerkowe i słonie południowe. Największym zagrożeniem dla fok nie są dziś ludzie, lecz żarłoczne orki.

GRUDZIEŃ KATAR

Mistrzostwa korupcji

W cieniu oskarżeń o korupcję i wyzysk pracowników z Trzeciego Świata odbyły się mistrzostwa świata w piłce nożnej w Katarze. Skandal wywołała też sama FIFA, zastraszając piłkarzy pragnących się ująć za osobami LGBT. Mimo to nie zabrakło sportowych emocji, a wszystkich zaskoczyła reprezentacja Maroka, dochodząc do półfinału jako pierwsza afrykańska drużyna w historii. Nam chwilę szczęścia dostarczył bramkarz Wojciech Szczęsny. Puchar zdobyła Argentyna pod wodzą Leo Messiego, pokonując w rzutach karnych Francję.

